

Institutt for fysikk

Eksamensoppgave i TFY4104 Fysikk

Faglig kontakt under eksamen: Jon Andreas Støvneng

Tlf.: 45 45 55 33

Eksamensdato: 28. november 2016

Eksamensstid (fra-til): 0900-1300

**Hjelpe middelkode/Tillatte hjelpe midler: C (Godkjent kalkulator; Rottmann,
Matematisk formelsamling)**

Annen informasjon: Kun ett av svarene er rett på hver av de 50 oppgavene. Du krysser av for A, B, C, D eller E i tabellen på side 19/21. Rett svar gir 2 poeng. Feil svar, flere svar eller ingen svar gir 0 poeng. Husk å skrive på riktig kandidatnummer i boksen over svartabellen på side 19/21. Det er tilstrekkelig å levere inn ett ark med utfylt svartabell. Tabell nr to kan du eventuelt fylle ut og beholde selv.

Oppgavene er utarbeidet av Jon Andreas Støvneng.

Sensurfristen er 19. desember 2016.

Målform/språk: Bokmål

Antall sider med oppgaver: 12 (Side 1 – 12)

Antall sider vedlegg (formler etc): 6 (Side 13 – 18)

Antall sider med svartabell og julehilsen: 4 (Side 19 – 22)

I alt 11 dobbeltsidige ark i tillegg til forsidearket.

Kontrollert av:

22/11/2016 S. Blomsham/Nordbo

Dato

Sign

FORMLER: Fete symboler angir vektorer. Symboler med hatt over angir enhetsvektorer. Formlenees gyldighetsområde og de ulike symbolenes betydning antas forøvrig å være kjent. Symbolbruk og betegnelser som i forelesningene.

KLASSISK DYNAMIKK

- Newtons andre lov: $\mathbf{F} = d\mathbf{p}/dt \quad \mathbf{p} = m\mathbf{v} = m\dot{\mathbf{r}}$
- Konstant akselerasjon: $v = v_0 + at \quad x = x_0 + v_0 t + \frac{1}{2}at^2$
- Konstant vinkelakselrasjon: $\omega = \omega_0 + \alpha t \quad \theta = \theta_0 + \omega_0 t + \frac{1}{2}\alpha t^2$
- Arbeid: $dW = \mathbf{F} \cdot d\mathbf{r}$ Kinetisk energi: $K = \frac{1}{2}mv^2$
- Konservativ kraft og potensiell energi: $U(\mathbf{r}) = - \int_{\mathbf{r}_0}^{\mathbf{r}} \mathbf{F} \cdot d\mathbf{r} \quad \mathbf{F} = -\nabla U(\mathbf{r})$
- Friksjon, statisk: $f \leq \mu_s N$ kinetisk: $f = \mu_k N$
- Luftmotstand (liten v): $\mathbf{f} = -kv$ Luftmotstand (stor v): $\mathbf{f} = -Dv^2\hat{v}$
- Tyngdepunkt: $\mathbf{R}_{CM} = \frac{1}{M} \sum_i \mathbf{r}_i m_i \rightarrow \frac{1}{M} \int \mathbf{r} \cdot dm$
- Sirkelbevegelse: $v = r\omega$ Sentripetalakselrasjon: $a = v^2/r$ Baneakselrasjon: $a = dv/dt = r d\omega/dt$
- Dreiemoment: $\boldsymbol{\tau} = \mathbf{r} \times \mathbf{F}$ Statisk likevekt: $\Sigma \mathbf{F}_i = 0 \quad \Sigma \boldsymbol{\tau}_i = 0$
- Dreieimpuls: $\mathbf{L} = \mathbf{r} \times \mathbf{p}$ N2 rotasjon: $\boldsymbol{\tau} = d\mathbf{L}/dt$
- Stift legeme, refleksjonssymmetri mhp rotasjonsaksen: $\mathbf{L} = \mathbf{L}_b + \mathbf{L}_s = \mathbf{R}_{CM} \times M\mathbf{V} + I_0\boldsymbol{\omega}$
- Kinetisk energi, stift legeme: $K = \frac{1}{2}MV^2 + \frac{1}{2}I_0\omega^2$
- Trehetsmoment: $I = \sum_i m_i r_i^2 \rightarrow \int r^2 dm$
Kompakt cylinder (skive): $I_0 = \frac{1}{2}MR^2$ Kompakt kule: $I_0 = \frac{2}{5}MR^2$ Kuleskall: $I_0 = \frac{2}{3}MR^2$
Tynn stang: $I_0 = \frac{1}{12}ML^2$
- Stift legeme, rotasjon om fast akse: $K = \frac{1}{2}I\omega^2$
- N2 rotasjon, akse med fast orientering: $\tau = I \frac{d\omega}{dt}$
- Steiners sats (parallelakkseteoremet): $I = I_0 + Md^2$
- Gravitasjon: $\mathbf{F} = -\frac{GMm}{r^2}\hat{r} \quad U(r) = -\frac{GMm}{r} \quad \mathbf{g} = \mathbf{F}/m$

- Enkel harmonisk oscillator: $\ddot{x} + \omega_0^2 x = 0$ $T = 2\pi/\omega_0$ $f = 1/T = \omega_0/2\pi$
Masse i fjær: $\omega_0 = \sqrt{k/m}$ Matematisk pendel: $\omega_0 = \sqrt{g/L}$ Fysisk pendel: $\omega_0 = \sqrt{mgd/I}$
- Fri, dempet svingning, langsom bevegelse i fluid: $m\ddot{x} + b\dot{x} + kx = 0$
 $\Rightarrow \ddot{x} + 2\gamma\dot{x} + \omega_0^2 x = 0$ $\omega_0^2 = k/m$ $\gamma = b/2m$
Underkritisk demping ($\gamma < \omega_0$) $x(t) = Ae^{-\gamma t} \sin(\omega t + \phi)$ $\omega = \sqrt{\omega_0^2 - \gamma^2}$
Overkritisk demping ($\gamma > \omega_0$) $x(t) = Ae^{-\alpha_1 t} + Be^{-\alpha_2 t}$ $\alpha_{1,2} = \gamma \pm \sqrt{\gamma^2 - \omega_0^2}$
Kritisk demping ($\gamma = \omega_0$) $x(t) = Ae^{-\gamma t} + Bte^{-\gamma t}$
- Tvungen svingning, harmonisk ytre kraft: $m\ddot{x} + b\dot{x} + kx = F_0 \cos \omega t$
(partikulær-)løsning: $x(t) = A(\omega) \sin(\omega t + \phi(\omega))$
amplitude: $A(\omega) = \frac{F_0/m}{\sqrt{(\omega^2 - \omega_0^2)^2 + (2\gamma\omega)^2}}$
halvverdibredde: $\Delta\omega \simeq 2\gamma$ Q-faktor: $Q = \omega_0/\Delta\omega$

ELEKTRISITET OG MAGNETISME

Elektrostatikk

- Coulombs lov:
- $$\mathbf{F} = \frac{qq'}{4\pi\epsilon_0 r^2} \hat{r}$$
- Elektrisk felt og potensial:
- $$\mathbf{E} = -\nabla V \quad \Delta V = V_B - V_A = - \int_A^B \mathbf{E} \cdot d\mathbf{l}$$
- Elektrisk potensial fra punktladning:
- $$V = \frac{q}{4\pi\epsilon_0 r}$$
- Elektrisk dipolmoment; for punktladninger $\pm q$ i innbyrdes avstand \mathbf{d} : $\mathbf{p} = q\mathbf{d}$
 - Elektrisk dipol i ytre elektrisk felt: $\boldsymbol{\tau} = \mathbf{p} \times \mathbf{E}_0$, $U = -\mathbf{p} \cdot \mathbf{E}_0$
 - Lineær respons:
- $$\mathbf{E} = \mathbf{E}_0/\epsilon_r \quad \epsilon = \epsilon_r \epsilon_0$$
- Kapasitans:
- $$C = q/V$$

Seriekobling, parallellkobling:

$$C = \left(\sum_j C_j^{-1} \right)^{-1} \quad C = \sum_j C_j$$

- Parallelplatekondensator (ideell; feltstyrke $\sigma/2\epsilon$ fra ett stort og jevnt ladet plan):

$$E = \sigma/\epsilon \quad , \quad C = \epsilon A/d$$

- Energitetthet i elektrisk felt:

$$u_E = \frac{1}{2} \epsilon_0 E^2$$

Elektrisk strøm

- Strømstyrke, strømtetthet:

$$I = dQ/dt \quad , \quad j = I/A$$

- Ohms lov:

$$\mathbf{j} = \sigma \mathbf{E} \quad , \quad V = RI$$

- Drudemodellen:

$$\sigma = \frac{ne^2\tau}{m_e}$$

- Resistans R og konduktans G :

$$R = G^{-1} = l/\sigma A = \rho l/A, \quad \sigma = \text{konduktivitet}, \quad \rho = \text{resistivitet}$$

$$R(T) = R_0 (1 + \alpha(T - T_0))$$

Seriekobling, parallellkobling:

$$R = \sum_j R_j \quad , \quad R = (\sum_j R_j^{-1})^{-1}$$

- Elektrisk effekt:

$$P = VI$$

- Midlere effekt med vekselspenning:

$$P = V_{\text{rms}} I_{\text{rms}} = \frac{1}{2} V_0 I_0$$

Magnetostatikk

- Magnetisk fluks:

$$\phi = \int \mathbf{B} \cdot d\mathbf{A}$$

- Magnetfelt fra strømførende ledere (Biot–Savarts lov):

$$\mathbf{B} = \frac{\mu_0}{4\pi} I \int \frac{d\mathbf{s} \times \hat{r}}{r^2}$$

- Lang rett leder:

$$B(x) = \frac{\mu_0 I}{2\pi x}$$

- På aksen til sirkulær strømsløyfe:

$$B(x) = \frac{\mu_0 I R^2}{2(x^2 + R^2)^{3/2}}$$

- Magnetisk dipolmoment; for plan strømsløyfe: $\mathbf{m} = IA = IA\hat{n}$

- Magnetisk dipol i ytre magnetfelt: $\boldsymbol{\tau} = \mathbf{m} \times \mathbf{B}_0 \quad , \quad U = -\mathbf{m} \cdot \mathbf{B}_0$

- Lineær respons:

$$\mathbf{B} = \mu_r \mathbf{B}_0 \quad \mu = \mu_r \mu_0$$

- Lorentzkraften:

$$\mathbf{F} = q\mathbf{E} + q\mathbf{v} \times \mathbf{B}$$

- Magnetisk kraft på strømførende ledet; generelt:

$$\mathbf{F} = \int_L d\mathbf{F} = I \int_L ds \times \mathbf{B}$$

- Magnetisk kraft på rett strømførende ledet:

$$\mathbf{F} = IL \times \mathbf{B}$$

- Energiettet i magnetfelt:

$$u_B = \frac{1}{2\mu_0} B^2$$

Elektrodynamikk og elektromagnetisk induksjon

- Faradays induksjonslov:

$$\Delta V = -\frac{d\phi}{dt}$$

- Selvinduktans:

$$L = \frac{\phi}{I}$$

- Gjensidig induktans:

$$M = \frac{\phi_2}{I_1} = \frac{\phi_1}{I_2}$$

- Transformator:

$$V_2/V_1 = N_2/N_1$$

- Spole (ideell):

$$B = \mu(N/l)I \quad , \quad L = \mu N^2 A/l$$

- Energiettet i elektromagnetisk felt:

$$u = \frac{1}{2}\epsilon_0 E^2 + \frac{1}{2\mu_0} B^2$$

Kretser

- Spennin over motstand, kapasitans, induktans:

$$RI \quad Q/C \quad L dI/dt$$

- Tidskonstanter, RC -krets og RL -krets:

$$\tau = RC \quad \tau = L/R$$

- Opplasting av kondensator i RC -krets:

$$Q(t) = Q_0 \left(1 - e^{-t/\tau}\right)$$

- Oppbygging av strøm i RL -krets:

$$I(t) = I_0 \left(1 - e^{-t/\tau}\right)$$

KONSTANTER, OMREGNINGSFAKTORER OG DEKADISKE PREFIKSER

- Fundamentale konstanter:

$$\begin{aligned}
 G &= 6.67 \cdot 10^{-11} \text{ Nm}^2/\text{kg}^2 \quad (g = 9.81 \text{ m/s}^2) \\
 m_e &= 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg} \\
 m_p = m_n &= 1.67 \cdot 10^{-27} \text{ kg} \\
 1u &= 1.66 \cdot 10^{-27} \text{ kg} \\
 e &= 1.60 \cdot 10^{-19} \text{ C} \\
 \varepsilon_0 &= 8.85 \cdot 10^{-12} \text{ F/m} \\
 \frac{1}{4\pi\varepsilon_0} &= 9 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2/\text{C}^2 \\
 \mu_0 &= 4\pi \cdot 10^{-7} \text{ H/m} \\
 k_B &= 1.38 \cdot 10^{-23} \text{ J/K} \\
 N_A &= 6.02 \cdot 10^{23} \text{ mol}^{-1} \\
 h &= 6.63 \cdot 10^{-34} \text{ Js} \\
 c &= 3.00 \cdot 10^8 \text{ m/s}
 \end{aligned}$$

- Omregningsfaktorer:

$$\begin{aligned}
 1 \text{ eV} &= 1.60 \cdot 10^{-19} \text{ J} \\
 1 \text{ \AA} &= 10^{-10} \text{ m}
 \end{aligned}$$

- Dekadiske prefikser: p = pik = 10^{-12} , n = nano = 10^{-9} , μ = mikro = 10^{-6} , m = milli = 10^{-3} , c = centi = 10^{-2} , k = kilo = 10^3 , M = mega = 10^6 , G = giga = 10^9

MATEMATIKK

- $\frac{d}{dx} e^{\alpha x} = \alpha e^{\alpha x}$
- $\int e^{\alpha x} dx = \frac{1}{\alpha} e^{\alpha x}$

MIDDELVERDI OG FEIL I MÅLINGER

- Gauss' feilforplantningslov: $(\Delta q)^2 = \sum_{i=1}^n \left(\frac{\partial q}{\partial a_i} \Delta a_i \right)^2$
- Hvis størrelsen q er et produkt av potenser av a_i ($q = a_1^{N_1} \cdot a_2^{N_2} \cdot \dots$):

$$\frac{\Delta q}{q} = \sqrt{\left(\frac{N_1 \Delta a_1}{a_1} \right)^2 + \left(\frac{N_2 \Delta a_2}{a_2} \right)^2 + \dots}$$

- Middelverdi (gjennomsnittsverdi): $\bar{x} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N x_i$
- Standardavvik (feil i enkeltmåling): $\delta_x = \sqrt{\left(\frac{1}{N-1} \sum_{i=1}^N (x_i - \bar{x})^2 \right)}$
- Standardfeil (feil i middelverdi): $\delta_{\bar{x}} = \delta_x / \sqrt{N}$

Kandidatnummer:

Oppgave	A	B	C	D	E	Oppgave	A	B	C	D	E
1	☐	26	☐								
2	☐	27	☐								
3	☐	28	☐								
4	☐	29	☐								
5	☐	30	☐								
6	☐	31	☐								
7	☐	32	☐								
8	☐	33	☐								
9	☐	34	☐								
10	☐	35	☐								
11	☐	36	☐								
12	☐	37	☐								
13	☐	38	☐								
14	☐	39	☐								
15	☐	40	☐								
16	☐	41	☐								
17	☐	42	☐								
18	☐	43	☐								
19	☐	44	☐								
20	☐	45	☐								
21	☐	46	☐								
22	☐	47	☐								
23	☐	48	☐								
24	☐	49	☐								
25	☐	50	☐								

NB: Kontroller at du har satt nøyaktig ETT kryss for HVER av de 50 oppgavene!

GOD JUL!

Kandidatnummer:

--

Oppgave	A	B	C	D	E	Oppgave	A	B	C	D	E
1	☐	26	☐								
2	☐	27	☐								
3	☐	28	☐								
4	☐	29	☐								
5	☐	30	☐								
6	☐	31	☐								
7	☐	32	☐								
8	☐	33	☐								
9	☐	34	☐								
10	☐	35	☐								
11	☐	36	☐								
12	☐	37	☐								
13	☐	38	☐								
14	☐	39	☐								
15	☐	40	☐								
16	☐	41	☐								
17	☐	42	☐								
18	☐	43	☐								
19	☐	44	☐								
20	☐	45	☐								
21	☐	46	☐								
22	☐	47	☐								
23	☐	48	☐								
24	☐	49	☐								
25	☐	50	☐								

NB: Kontroller at du har satt nøyaktig ETT kryss for HVER av de 50 oppgavene!

GOD JUL!